

самостійності та відповідальності молоді.

Основною умовою реалізації особистісного потенціалу при навчанні безпеки життєдіяльності є формування особистості, яка здатна уникати небезпек. Звичайно, це багато в чому залежить від якостей особистості, яку навчають. Насамперед, впливає біологічний фактор, який залежить від індивідуальних особливостей людини (вік, стать, стан здоров'я тощо) і який проявляється в цілому наборі безумовних рефлексів, якими вона неусвідомлено користується в різних небезпечних ситуаціях: швидкість зорової та інших реакцій, здатність до концентрації уваги, швидкість оцінки обставин, пристосування до несподіваних ситуацій, відчуття небезпеки, швидкість реакції на проявлену небезпеку, емоційна реакція на небезпеку тощо. Значну роль відіграє і психофізіологічний фактор, що визначає індивідуальні особливості психічних функцій. Психофізіологічні якості проявляються у відчутті людиною небезпеки, швидкості реакції на проявлену небезпеку, емоційній реакції на небезпеку тощо [2].

Мотивація студентів до оволодіння культурою безпеки життєдіяльності полягає у створенні психологічного налаштування на забезпечення безпеки життєдіяльності. Навчання безпеці життєдіяльності є основою формування культури безпеки життєдіяльності [7].

Отже, студенти педагогічних вищих навчальних закладів повинні володіти культурою безпеки життєдіяльності на високому рівні для можливості самостійно формувати в учнів мотивацію до оволодіння знаннями та уміннями безпечної поведінки у побуті, соціумі та на практичних роботах. Адже у життєвому середовищі тільки опанування людиною основними цінностями культури безпеки та їхнє безумовне дотримання може гарантувати їй безпечне існування. Формування оптимального типу мотивації до безпечної поведінки є фундаментом, на якому надалі базується підвищення надійності та безпеки взаємодії людини і навколишнього середовища.

Список використаної літератури

1. Запорожець О. І. Безпека життєдіяльності / О. І. Запорожець: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1584072050807/-bzhhd/bezpeka_zhittyedyalnosti_zaporozhets_oi
2. Зоріна М. О. До проблеми визначення актуальності й особливостей формування культури безпеки життєдіяльності / М. О. Зоріна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2010. – № 8. – С. 149-153.
3. Кравченко Л. В. Психолого-педагогічна основа формування культури безпеки життєдіяльності студентів педагогічного ВНЗ / Л. В. Кравченко: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://gnpu.edu.ua/files/VIDANNIY/Visnik_19/V19_20_25.pdf
4. Культура безопасности. Доклад Международной консультативной группы по ядерной безопасности. – Серия изданий по безопасности, № 75-INSAG-4. – Вена : МАГАТЭ, 1991. – 39 с.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 1993 р. № 733 “Про створення Національної ради з питань безпечної життєдіяльності населення”. – Законодавство України: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/733-93-%D0%BF4>
6. Скалецький Ю. М. Проблеми впровадження культури безпеки в Україні / Ю. М. Скалецький, Д. С. Бірюков, О. О. Мартюшева, Л. Д. Яценко. – К. : НІСД, 2012. – 17 с.
7. Белов О., Лапін В. Актуальні проблеми викладання дисципліни «Безпека життєдіяльності» у вищих навчальних закладах / О. Белов, В. Лапін // Охорона праці. – 2002. – № 9. – С. 32–34.

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ

*Лидзар О. М.
м. Полтава*

Анотація. У статті розглянуто проблему формування основ культури безпеки

життєдіяльності в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах вищого навчального закладу. Обґрунтовано необхідність досягнення сформованості культури безпеки людини, за умови компетентності у галузі небезпек і способів захисту від них.

Ключові слова: культура безпеки життєдіяльності, професійна підготовка, фахівці, компетентності.

У процесі історичного розвитку суспільство поступово усвідомлювало необхідність діяльності, спрямованої не тільки на запобігання хворобам, а й, перш за все, на збереження, зміцнення і примноження культури безпеки життєдіяльності. Проблема формування культури безпеки життєдіяльності суспільства в цілому і кожного з його представників, як профілактичний напрям, розвивалася протягом усієї історичної перспективи. Досвідом доведено, що найбільш результативне вирішення цієї проблеми досягається шляхом загальної освіти особистості, від якої залежить принцип і характер її життєдіяльності й суспільства в цілому [1, с. 13-16].

У наш час питання культури безпеки життєдіяльності людини посідають особливе місце, оскільки нова постіндустріальна епоха зумовила не тільки науково-технічний прогрес, але й збільшення кількості небезпек, з якими стикається людство на кожному етапі свого існування. Разом з тим, на сучасному етапі для суспільства характерним є низький рівень популяризації культури безпеки життєдіяльності, незважаючи на загально визнану цінність здоров'я людини, що є основою безпеки.

Незважаючи на те, що науково-технічний прогрес не стоїть на місці, шкода від природних і техногенних катастроф, а також надзвичайних ситуацій соціального характеру з кожним роком значно зростає. При цьому, як показує статистика, ризик потрапляння молодих людей у небезпечні ситуації, перш за все пов'язані з життєдіяльністю сучасного соціуму, досить великий.

Молодь часто не приділяє уваги питанням збереження свого здоров'я, легко піддається на хитрощі шахраїв, виявляється втягнутою в різні кримінальні угруповання. Студенти, а завтра – молоді фахівці не в належній мірі володіють компетентностями в області безпеки життєдіяльності.

У зв'язку з цим, одним із головних завдань університету є організація навчання студентів питанням БЖД, як в навчальний, так і у вільний час. У кожного студента університету повинні бути сформовані компоненти культури безпеки.

На даний момент існує безліч визначень культури безпеки життєдіяльності. Запорожець О. І. визначає культуру безпеки як способи розумної життєдіяльності людини в області забезпечення безпеки, результати цієї життєдіяльності і ступінь розвинутої особи і суспільства в цій області [1].

Горіна Л. розуміє під культурою безпеки забезпечення умов і виховання в людині внутрішніх потреб працювати безпечно, що досягається реалізацією заходів, які включають розділи по організаційно-технічному забезпеченню, підготовці і підвищенню кваліфікації персоналу, забезпечення престижу і соціальних гарантій [2].

Аналіз даного поняття провів Мошкін В. Н., який визначає культуру безпеки як процес збереження і розвитку цілей, ідеалів, цінностей, норм і традицій людини, сім'ї та суспільства; соціальних інститутів; забезпечення конструктивної взаємодії людей з захищеністю їх від неприйнятних ризиків, загроз, небезпек. Так, на його думку, культура безпеки є соціологічною категорією [3].

Оволодіння населенням України культурою безпеки життєдіяльності розглядають як гостру соціальну проблему співробітники Національного інституту стратегічних досліджень проблеми впровадження культури безпеки в Україні Д. С. Бірюков, О. О. Мартюшева, Ю. М. Скалецький, Л. Д. Яценко [4].

Відбір основних принципів формування культури безпеки життєдіяльності ґрунтується на критеріях, відповідно до яких встановлюються основні наступні вимоги:

відповідати завданням професійної підготовки студентів вузу; відповідати ідеям гуманізації освітнього простору вузу; корелювати з вмістом феноменів, вихідних для формування культури безпеки життєдіяльності особистості.

Реалізація принципу системності ґрунтується на обліку складності феномену безпеки. Безпека особистості може бути порушена в різних сферах життєдіяльності, тому формування відповідних компетентностей повинно здійснюватися в поєднанні можливостей забезпечення безпеки в різних сферах життєдіяльності сучасної молоді – трудової, навчальної, ігрової та інших видів діяльності, до яких вона може виявитися причетною в контексті свого життя [4].

Принцип системності, відносячись до групи загальнонаукових принципів наукового пізнання, в педагогічних дослідженнях розглядався в роботах Беспалько В. П., Гершунського Б. С. та інших. Він проявляється в цілісності розгляду феноменів безпеки, культури і педагогічного проектування [5].

Дотримання принципу системності у формуванні культури безпеки проявляється у використанні різних засобів забезпечення безпеки: технічних, організаційних, психологічних, медичних, правових і т.д. Системність формування культури безпеки життєдіяльності студентів вимагає збереження єдності її психологічної складової та компетентнісного рівня. Виконання принципу системності на компетентнісному рівні проявляється в цілісному формуванні знань, умінь і навичок студентів вузу, що створюють його культуру безпеки.

Системність проектування психологічного рівня культури безпеки включає емоційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, комунікативний і рефлексивний компоненти. Психофізіологічні якості проявляються у відчутті людиною небезпеки, швидкості реакції на проявлену небезпеку, емоційній реакції на небезпеку тощо [6].

Під емоційно-ціннісним компонентом розуміються індивідуальні якості особистості емоційно-вольової плану, що впливають на здатність людини до забезпечення безпеки життєдіяльності. Когнітивно-діяльнісний компонент психологічної культури безпеки дозволяє людині адекватно відображати довкілля та на основі отриманої інформації вибудовувати найбільш ефективні лінії реагування на загрозові обставини. В даний компонент психологічної культури входять: пізнавально-прогностичний (розвинені відчуття, пам'ять, мислення, увага) і організаційно-управлінський (здатність до вивчення причин небезпеки, планування дій з нейтралізації небезпеки). До даного компоненту відносяться вміння поставити мету і самоорганізуватися для її досягнення.

Комунікативний компонент психологічної культури безпеки життєдіяльності, включає в себе якості, що лежать в основі здатності суб'єкта до спілкування для вирішення завдань безпеки. Рефлексивна складова комунікативного компонента культури безпеки пов'язана з побудовою моделі поведінки в небезпечній ситуації; з аналізом планування процесу досягнення безпеки і прогнозуванням можливої власної поведінки і поведінки оточуючих людей при можливому розвитку загрози.

Таким чином, системний підхід передбачає збереження єдності структурних (мотиваційно-цільовий, змістовно-практичний, контроль-оцінний) і функціональних (когнітивний, проектувальний, комунікативний) компонентів з метою формування культури безпеки життєдіяльності студентів вузу.

Отже, освіта та виховання у сфері безпеки життєдіяльності мають забезпечити формування нового мислення, цілісного знання, практичного вміння, необхідного для прийняття обґрунтованих рішень на рівні людини, сім'ї, суспільства, держави. Культура безпеки життєдіяльності виступає структурним компонентом базової культури особистості, є невід'ємною складовою професійної культури кожного майбутнього фахівця, котра не успадковується, а формується, усвідомлюється та прищеплюється в процесі професійної підготовки студента. Культура безпеки життєдіяльності, як певний

стан розвитку людини, соціальної групи, суспільства, що характеризується ставленням до питань забезпечення безпечного життя та трудової діяльності і, головне, активною практичною діяльністю щодо зниження рівня небезпеки, потребує формування протягом життя людини, проте особливого значення набуває період професійної підготовки в умовах вищого навчального закладу.

Список використаної літератури

1. Запорожець. О. І. Безпека життєдіяльності. Київ. Центр навчальної літератури. 2013. 448 с.
2. Горина, Л. Н. Культура безопасности жизнедеятельности: (Методол. и технол. аспекты): монографія. Тольятти. Тольят. гос. ун-т. 2002. 318 с.
3. Мошкин, В.Н. Воспитание культуры безопасности школьников: монографія. Изд-во БГПУ. 2002. 198 с.
4. Скалецький Ю. М. Проблеми впровадження культури безпеки в Україні. Київ. НІСД. 2012. 17 с.
5. Беспалько. В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. Москва. Изд-во ин-та проф. образования. 1995. 140 с.
6. Зоріна М. О. До проблеми визначення актуальності й особливостей формування культури безпеки життєдіяльності. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2010. № 8. С. 149–153.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ЕВАКУАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

*Снагощенко А. О.
м. Полтава*

Анотація. У певних умовах, що склалися в ході надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, найбільш ефективним способом захисту населення є його евакуація. У статті описується процес евакуації, особливості його здійснення у різних ситуаціях.

Ключові слова. Стихійне лихо, аварії, евакуація, зараження місцевості, катастрофа.

Стихійні лиха, аварії і катастрофи, викиди сильнодіючих отруйних і радіаційних речовин призводять до значних руйнувань і створення надто великих зон радіаційного забруднення місцевості і хімічного зараження та катастрофічного затоплення, у яких може опинитися велика кількість населення. З метою завчасного вивезення населення з районів стихійних лих, аварій, катастроф та зон радіаційного забруднення місцевості, хімічного зараження та катастрофічного затоплення у якості одного із засобів захисту від можливих факторів ураження здійснюється евакуація населення, якщо життю і здоров'ю людей буде загрозовувати небезпека.

Під час евакуації здійснюється організоване вивезення населення на територію, що знаходиться за межами зони можливого катастрофічного затоплення, радіаційного чи хімічного ураження, прогнозованого виникнення локальних збройних конфліктів, районів виникнення стихійного лиха або великомасштабних аварій і катастроф. Евакуація вважається завершеною, коли все населення, що підлягає евакуації, вивезене за межі зони дії вражаючих факторів. Перебування евакуйованого населення у місцях розміщення зазвичай носить короточасний характер.

Особливості проведення евакуації визначаються характером джерела надзвичайної ситуації (радіоактивне забруднення або хімічне зараження місцевості, землетрус, снігова лавина, сель, повінь тощо), просторово-годинними характеристиками впливу вражаючих факторів, чисельністю і охопленням населення,